

Педагогічні науки

УДК 371

Колісник Тетяна Петрівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної
та економічної безпеки

Харківський національний університет внутрішніх справ

Колесник Татьяна Петровна

кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры
информационной и экономической безопасности

Харьковский национальный университет внутренних дел

Kolesnyk T.P.

Ph.D., Associate Professor, Department of Information and Economic
Security

Kharkiv National University of Internal Affairs

**ФАКТОРИ, ЩО ОБУМОВЛЮЮТЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-
ОСОБИСТІСНОЇ СТІЙКОСТІ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ
ФАКТОРЫ, ОБУСЛАВЛИВАЮЩИЕ ФОРМИРОВАНИЕ
ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ЛИЧНОСТНОЙ УСТОЙЧИВОСТИ У
БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ ПОЛИЦИИ
FACTORS THAT CONTRIBUTE TO THE FORMATION OF
PROFESSIONAL AND PERSONAL STABILITY IN THE FUTURE
POLICE OFFICERS**

Анотація: розглянуто фактори, що впливають на формування професійно-особистісної стійкості у майбутніх офіцерів поліції.

Ключові слова: професійно-особистісна стійкість, професійно важливі якості, професійна мотивація.

Аннотация: рассмотрены факторы, влияющие на формирование профессионально-личностной устойчивости у будущих офицеров полиции.

Ключевые слова: профессионально-личностная устойчивость, профессионально важные качества, профессиональная мотивация.

Abstract: the factors influencing the formation of professional and personal sustainability of future police officers.

Keywords: professional and personal stability, professionally important qualities, professional motivation.

На сучасному етапі метою державної політики у сфері реформування органів внутрішніх справ України, відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» є коригування завдань і функцій правоохоронних органів, впровадження нових принципів проходження служби, нових критеріїв оцінки роботи правоохоронців для підвищення рівня захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави від протиправних посягань [1].

Посилення вимог до якостей і результатів роботи осіб, зайнятих у системі правоохоронної діяльності зумовлює оптимізацію процесу формування професійної майстерності майбутніх поліцейських, поєднання правової підготовленості до виконання оперативно-службових завдань з високими моральними якостями і наявністю професійно-особистісної стійкості.

Проблема формування професійної стійкості особистості носить комплексний характер і знаходиться на перетині дослідницьких напрямків педагогіки, психології, фізіології, соціології та інших наук, пов'язаних з освітньо-виховним процесом. Роботи окремих авторів присвячені розгляду різних аспектів стійкості: емоційної стійкості (Ф. Горбов, В. Лебедев, Є. Мірелян, В. Суворова, І. Зільберман), моральної стійкості (В. Чудновський), завадостійкості (В. Небиліцин, В. Хомская), адаптації до

стресових ситуацій (Л. Китаєв-Смик, Д. Медведєв, В. Суворова), стійкості фізіологічних і психологічних функцій при дії екстремальних факторів (В. Медведєв), стійкості в умовах сенсорної ізоляції (У. Кузнецов, В. Лебедєв), психологічної підготовки людини до складних видів професійної діяльності (Г. Береговий, Ф. Горбов, А. Леонов, В. Лебедєв).

Історія становлення педагогічного знання свідчить про те, що в освітній практиці різних часів і народів робилися спроби вирішувати проблеми людини, в тому числі і проблеми формування її стійкості по відношенню до несприятливих дій. У вітчизняній педагогіці проблеми особистісної стійкості досліджувалися в роботах Р. Баєвського, Б. Братуся, Е. Вайнер, І. Іванова, Г. Калачова, А. Личко, А. Максимова, В. Марєєва, А. Мудрика, Н. Никандрова, В. Сластьонина, В. Слободчикова, Є. Шиянова та ін.

Порівняльна оцінка ідей, методів і педагогічних технологій, запропонованих різними школами та напрямками, дозволяє сформулювати нові парадигми формування професійної стійкості курсантів.

Професійна стійкість являє собою інтегративне особистісне утворення сукупності професійно-педагогічних знань і вмінь, ціннісно-цільових і емоційно-вольових якостей особистості, що дозволяють успішно виконувати професійну діяльність протягом тривалого часу, зберігаючи працездатність і інтерес до цієї діяльності, що забезпечує прийняття майбутньої професійної діяльності поліцейських як суб'єктно розвиваючої.

На формування основ професійно-особистісної стійкості майбутніх офіцерів поліції впливають різні фактори. Аналіз наукової педагогічної літератури, психолого-педагогічне вивчення курсантів, власний досвід педагогічної діяльності автора дозволяють класифікувати фактори, що обумовлюють формування професійно-особистісної стійкості у майбутніх офіцерів поліції на дві групи: об'єктивні (матеріально-побутові умови,

якість професійної підготовки майбутніх професіоналів, соціальні відносини, матеріально-технічна оснащеність освітнього процесу та ін.) і суб'єктні (особливості індивідуальної свідомості курсантів, морально-вольові якості їх особистості, мотиви освітньої діяльності, ціннісні орієнтації та установки, задоволеність працею і обраною професією; рівень сформованості професійної стійкості курсантів; сформованість професійно важливих якостей курсанта-майбутнього працівника поліції), відносини між якими носять характер взаємозв'язку і взаємодії.

Розглянемо деякі суб'єктивні фактори, що обумовлюють формування професійно-особистісної стійкості у майбутніх офіцерів поліції.

Теорії управління персоналом говорить, що праця ефективна, якщо індивідуально-особистісні особливості працівника відповідають вимогам, висунутим до них самою професією як системою функцій Сукупність тих особливостей, які визначають ефективну реалізацію трудових функцій, позначається поняттям „професійно важливі якості”.

Класична стратегія виділення професійно важливих якостей правоохоронців базується на аналізі їхньої діяльності і службових функцій. Результати такого аналізу відображаються в професіограмі як сукупності знань (технічних, санітарно-гігієнічних, технологічних, психологічних і психофізіологічних) про конкретний процес професійної діяльності. Далі оцінюється ступінь значущості різних індивідуально-особистісних особливостей для ефективного виконання даної діяльності.

Основний зміст процедури виявлення професійно важливих якостей полягає в наступному. На основі загальних уявлень про функції і процеси професійної діяльності виділяються гіпотетичні індивідуально-особистісні особливості, що розглядаються як чинники ефективності діяльності. Емпірично встановлюється ступінь їхнього зв'язку з ефективністю, а також взаємний зв'язок самих індивідуально-особистісних особливостей. Це

розглядається як основа для побудови системи якостей, які інтерпретуються як професійно важливі.

Професійно важливі якості – «індивідуальні якості суб'єкта, які впливають на ефективність його діяльності та успішність оволодіння нею» [2]. Вони виступають у формі професіональних вимог до особистості. Зміст професійно важливих якостей особистості залежить від конкретної професійної діяльності.

До професійно важливих якостей фахівців правоохоронної галузі відносять, в першу чергу, особистісні якості емоційно-вольової сфери, які забезпечують психологічну стійкість при виконанні професійних завдань. В. Андросюк, Л. Казміренко, Г. Юхновець виділяють наступні якості: відповідальність; стійкість до ризику; стійкість до невдач; емоційність і толерантність; вміння володіти собою [3].

Професійна мотивація – це спонукання, що викликає активність особистості та визначає її спрямованість щодо майбутньої професії. Професійна мотивіровка – раціональне пояснення особистістю причин свого професійного вибору шляхом вказування на соціально прийнятні для неї та її референтної групи обставини, що спонукали до даного вибору. Мотивіровка відрізняється від дійсних мотивів, вона виступає формою усвідомлення цих мотивів. За допомогою професійної мотивіровки можна іноді виправдовувати свої дії та вчинки, приводячи їх у відповідність до нормативно заданих суспільством та своїх особистісних норм, а також свідомо використовувати їх для маскуваня дійсних мотивів вибору професії. В процесі усвідомлення мотивів вибору професії виникають, формуються функції мотиву: спонукальна, спрямовуюча та регулююча.

Процес виникнення й становлення мотивів передбачає засвоєння соціального досвіду, власний індивідуальний досвід, його осмислення, позитивні успіхи в даній діяльності, сприятливе ставлення соціального оточення до даної діяльності. Зміцненню професійної мотивації та її

розвитку і підвищенню стійкості сприяють багато чинників: цілеспрямоване виховання особистості, формування її спрямованості; систематична ефективна профорієнтаційна діяльність, оптимальна її організація та ін. Отже, вибір професії правоохоронця являє собою складне соціальне явище, детерміноване певними чинниками. З одного боку, на нього впливає престиж і привабливість професії. З іншого ж боку, вибір правоохоронної професії може бути обумовлений більш „матеріальними” мотивами: доступність професії, заробітна платня, умови праці, бажання родичів.

На якість професійної підготовки фахівця впливають два види мотивації: пізнавальна та професійна. Пізнавальна мотивація необхідна для якісного засвоєння знань, умінь та навичок, якими необхідно оволодіти у процесі підготовки до професійної діяльності. Сформованість професійної мотивації забезпечує якісне виконання професійних обов’язків, усвідомлення необхідності і важливості своєї професії, установки на досягнення цілей та високих результатів у роботі, інтересу та позитивного ставлення до неї [4].

Для формування у курсантів позитивного, ціннісного ставлення до обраної професії недостатньо лише інформування про зміст, завдання, професійні обов’язки, соціальну роль професійної діяльності поліції, необхідно залучити курсанта до безпосередньої участі в цій діяльності, до її виконання, щоб професійна діяльність стала для нього особистісно значимою.

Важливу роль відіграє внутрішня мотивація, що обумовлена потребами особистості, пов’язана з обов’язком, повинністю; в її основі лежить потреба, але не «нижча», фізіологічна, а більше високого порядку, яка йде від розуму, вольових зусиль, від усвідомлення «я повинен» [5].

Основу будь-якої професійної діяльності становить система знань та вмінь (навчальні дисципліни гуманітарного, професійного та практичного

спрямування), якими повинен володіти фахівець для успішного її виконання. На ефективність діяльності впливає безліч різноманітних за своїм характером, природою, швидкістю і силою впливу на людину факторів, а також за характером реакції спеціаліста на вплив того чи іншого фактора. Виявлення ефективності професійної діяльності потребує урахування взаємного впливу і взаємної залежності таких факторів, усвідомлення того, що різні фактори, впливаючи одночасно на професіонала, можуть посилювати, компенсувати чи повністю виключити один одного.

Узагальнюючи вище викладене, доходимо висновку, що формування професійно-особистісної стійкості курсантів потребує такої організації їх життєдіяльності, в процесі якої ціннісні уявлення майбутніх офіцерів трансформуються в перевірені особистим досвідом мотиви побудови планів професійної кар'єри, організують і спрямовують їх активність. Викладач повинен створювати умови для оптимального й ефективного становлення стійкої внутрішньої позиції «Я-офіцер» у курсантів.

Виявлення факторів, що впливають на формування професійно-особистісної стійкості у курсантів надає змогу, щодо визначення педагогічних принципів педагогічного супроводу формування основ професійно-особистісної стійкості у майбутніх офіцерів поліції та основних педагогічних умов: реалізація особистісно орієнтованого, діяльнісного та полісуб'єктного підходів, що передбачають розгляд курсанта як самоорганізованого суб'єкта; впровадження комплексних заходів формування професійної стійкості курсантів як в рамках освітнього простору, так і в ситуації позаосвітньої взаємодії; готовність викладацького складу до професійно-організаторської діяльності забезпечується цільовою підготовкою в галузі формування професійно-особистісної стійкості у курсантів.

Література:

1. Указ Президента України «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 р. № 5/2015.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015?nreg=5%2F2015&find=1&text=%ED%EE%E2%B3+%EA%F0%E8%F2%E5%F0%B3%BF+%EE%F6%B3%ED%EA%E8+%F0%EE%E1%EE%F2%E8&x=0&y=0#w21>]
2. Энциклопедический словарь. / [под ред. И.Ф. Андриевского] – М.: БСЭ, 1989. – 1422 с.
3. Андросюк В.Г. Які якості вимагаються від працівника міліції: методологічні засади розробки професіограм та кваліфікаційних характеристик. / В.Г. Андросюк, Л.І. Казмиренко, Г.О. Юхновець // Науковий вісник Української академії внутрішніх справ. – К.: Вид-во – НАВСУ. – 1996. - №1. – С. 105-116
4. Професійно-психологічна підготовка працівників слідчих підрозділів: навч. посібник / О.В. Землянська, Н.Е. Мілорадова, О.І. Федоренко, П.В. Макаренко та ін.; за ред. І.В. Жданової. – Х.: ХНУВС, 2014. – 520 с.
5. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2002. – 508 с.